

OTTO-PREMIER-INSTITUT proti RAKÚSKU

Rozsudok z 20. septembra 1994

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

Sťažujúca sa organizácia (*Otto-Premier-Institut für audiovisuelle Mediengestaltung* – „OPI“) sídli v Innsbrucku, kde na základe udelenia licencie prevádzkuje kino. V tomto kine mala 13. mája 1985 v úmysle premietnuť film Wernera Schroetera *Das Liebeskonzil* (Snem lásky).

Tri dni pred tým, ako mal byť film uvedený, začal prokurátor na podnet rímskokatolíckej diecézy v Innsbrucku trestné stíhanie proti konateľovi sťažujúcej sa organizácie pre podozrenie z pokusu o trestný čin „znevažovania náboženských zásad“ (§ 188 rakúskeho Trestného zákona). Deň pred plánovaným premietaním Krajský súd v Innsbrucku nariadil odňatie filmu, preto sa film nemohol verejne premietnuť. Odvolanie podané konateľom sťažujúcej sa organizácie proti tomuto nariadeniu Odvolací súd v Innsbrucku 30. júla 1985 zamietol.

Dňa 24. októbra 1985 bolo trestné stíhanie proti konateľovi sťažujúcej sa organizácie zastavené. Nasledujúce konanie bolo vedené ako *objektives Verfahren* (objektívne konanie), teda nie ako konanie smerujúce k usvedčeniu jednotlivca, ale k prepadnutiu filmu (§ 33 zákona o médiách). Dňa 10. októbra 1986 Krajský súd v Innsbrucku nariadil prepadnutie filmu, konštatujúc, že hrubý zásah do náboženského cítenia spôsobený provokatívnymi postojmi vo filme prevažuje nad slobodou umenia zaručenou rakúskou ústavou.

Konateľ sťažujúcej sa organizácie sa odvolal na Odvolací súd v Innsbrucku, ktorý rozhodol, že konateľ nemá *locus standi*, pretože nie je vlastníkom práv na film, a v súlade s tým vyhlásil 25. marca 1987 odvolanie za neprípustné.

V máji 1987 Spolkové ministerstvo školstva, umenia a športu dalo generálnemu prokurátorovi podnet, aby v záujme spravodlivosti podal odvolanie na Najvyšší súd. Generálny prokurátor to odmietol urobiť.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

V sťažnosti podanej Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 6. októbra 1987 sa sťažujúca sa organizácia v zmysle článku 10 sťažuje na odňatie filmu a jeho následné prepadnutie.

Dňa 12. apríla 1991 Komisia vyhlásila sťažnosť za prijateľnú. Vo svojej správe zo 14. januára 1993 vyslovila názor, že bol porušený článok 10 tak v prípade odňatia (deväť hlasov k piatim), ako aj prepadnutia filmu (trinásť hlasov k jednému).

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNÝ STAV

II. PREDBEŽNÉ NÁMIETKY VLÁDY

35. Vláda tvrdila, že sťažnosť zo 6. októbra 1987 (pozri odsek 31) bola podaná po uplynutí šesťmesačnej lehoty ustanovenej v článku 26 Dohovoru, ktorý znie :

„Komisia môže posudzovať vec ... v lehote šiestich mesiacov odo dňa, keď bolo prijaté konečné rozhodnutie.“

Vláda v prvom rade uviedla, že sťažujúca sa organizácia (OPI) bola „stranou“ iba v konaní týkajúcom sa odňatia filmu, nie už jeho prepadnutia. Konečným vnútroštátnym rozhodnutím preto bolo rozhodnutie Odvolacieho súdu v Innsbrucku (z 30. júla 1985) potvrdzujúce nariadenie odňatia filmu.

Vláda alternatívne poukázala na to, že distribútor filmu spoločnosť „Czerny“ ako výhradný držiteľ práv na jedinú kópiu filmu súhlasil s jeho zničením pred prvým pojednávaním v „objektívnom konaní“ pred Krajinským súdom v Innsbrucku. Tento súd 10. októbra 1986 skutočne nariadil prepadnutie filmu. Keďže spoločnosť „Czerny“ nepodala proti tomuto nariadeniu odvolanie, možno ho podľa vlády považovať za konečné vnútroštátne rozhodnutie.

Prijatie ktoréhokoľvek z týchto stanovísk by znamenalo, že sťažnosť bola predložená po lehote.

A. Posúdenie otázky, či môže vláda uplatniť alternatívnu námietku

36. Zástupca Komisie sa domnieva, že vláda nemá právo uplatniť alternatívnu námietku, pretože nebola vznesená v konaní pred Komisiou v štádiu rozhodovania o prípustnosti sťažnosti. Podľa neho skutočnosť, že vláda vzniesla námietku založenú na šesťmesačnej lehote ustanovenej v článku 26, sa nemôže posudzovať za dostatočnú, pretože argumenty predložené v tom čase boli založené na iných skutočnostiach, ako sú tie, ktorých sa vláda dovoľáva dnes.

37. Súd pripúšťa predbežné námietky tohto druhu, iba ak ich príslušný štát už dostatočne jasne predniesol pred Komisiou v rozsahu, v akom to ich povaha a okolnosti pripúšťajú. Námietky majú byť zásadne vznesené v štádiu počiatočného skúmania prípustnosti sťažnosti (pozri okrem mnohých ďalších rozsudok Bricmont proti Belgicku zo 7. júla 1989, séria A, č. 158, str. 27, ods. 73).

Hoci vláda namietala nedodržanie šesťmesačnej lehoty pred Komisiou, odvolávala sa iba na rozsudok Odvolacieho súdu v Innsbrucku z 30. júla 1985. Nič jej nebránilo súčasne predniesť aj svoju alternatívnu námietku. Vláda ju preto pred Súdom nemôže uplatniť (pozri nedávno uverejnený rozsudok Papamichalopoulos a ostatní proti Grécku z 24. júna 1993, séria A, č. 260-B, str. 68, ods. 36).

B. Posúdenie otázky, či hlavná námietka vlády je odôvodnená

38. Tvrdenie vlády spočíva v skutočnosti, že OPI nie je „obeťou“ prepadnutia filmu na rozdiel od jeho odňatia.

39. Osoba sa môže odôvodnene vyhlásiť za „obeť“ zasahovania do výkonu svojich práv zaručených Dohovorom, ak sa jej priamo dotkli skutky údajne predstavujúce zásah (pozri *inter alia* a *mutatis mutandis* rozsudok Norris proti Írsku z 26. októbra 1988, séria A, č. 142, str. 15–16, ods. 31, a Open Door a Dublin Well Woman proti Írsku z 29. októbra 1992, séria A, č. 246, str. 22, ods. 43).

40. Hoci sťažujúca sa organizácia nebola vlastníkom autorských práv ani prepadnutej kópie filmu, bola priamo dotknutá rozhodnutím o prepadnutí, ktorého následkom jej bolo trvalo zabránené v premietaní filmu v jej kine v Innsbrucku, ako aj kdekoli v Rakúsku. Navyše odňatie bolo predbežným opatrením, ktorého oprávnenosť potvrdilo rozhodnutie o prepadnutí. Odňatie a prepadnutie sú teda neoddeliteľné. Nakoniec nie je bezvýznamné, že konateľ sťažujúcej sa organizácie sa vystupuje v rozsudku Krajského súdu v Innsbrucku z 10. októbra 1986 v konaní o prepadnutí veci ako „strana, ktorej záujem môže byť dotknutý“ (pozri odsek 15).

Sťažujúca sa organizácia teda môže byť odôvodnene vyhlásená za „obeť“ prepadnutia filmu rovnako ako jeho odňatia.

41. Z uvedeného vyplýva, že „konečným rozhodnutím“ v zmysle článku 26 bol rozsudok vydaný Odvolacím súdom v Innsbrucku 25. marca 1987, ktorý bol OPI doručený 7. apríla (pozri odsek 17). V súlade so svojou obvyklou praxou Komisia rozhodla, že sťažnosť podaná do šiestich mesiacov od tohto posledného dátumu bola podaná v požadovanej lehote. Na základe toho sa predbežné námietky vlády zamietajú.

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 10

42. Sťažujúca sa organizácia uviedla, že odňatie a následné prepadnutie filmu *Das Liebeskonzil* bolo porušením jej práva na slobodu prejavu zaručeného v článku 10 Dohovoru, ktorý znie:

„1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

A. Posúdenie otázky, či došlo k „zasahovaniu“ do slobody prejavu sťažujúcej sa organizácie

43. Hoci pred Komisiou vláda pripustila existenciu zásahu do výkonu práva na slobodu prejavu sťažujúcej sa organizácie iba v súvislosti s odňatím filmu a rovnaký názor zastávala aj vo svojich predbežných námietkach (pozri odsek 35), v konaní pred Súdom už súhlasila, že ak boli predbežné námietky zamietnuté, potom tak odňatie, ako aj prepadnutie filmu sú takýmito zásahmi.

Takéto zasahovanie predstavuje porušenie článku 10, ak nie je v súlade s požiadavkami uvedenými v odseku 2 tohto článku. Súd preto musí postupne preskúmať, či bolo zasahovanie „ustanovené zákonom“, či v zmysle tohto odseku sledovali legitímny cieľ a či boli „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ na dosiahnutie tohto cieľa.

B. Posúdenie otázky, či bolo zasahovanie „ustanovené zákonom“

44. Sťažujúca sa organizácia nesúhlasila s tým, že zásahy boli „ustanovené zákonom“, a tvrdila, že § 188 rakúskeho Trestného zákona bol nesprávne aplikovaný. V prvom rade považuje za pochybné, či umelecké dielo, satirickým spôsobom pojednávajúce o osobách alebo veciach, ktoré sú predmetom náboženského uctievania, možno považovať za „znevážujúce alebo urážlivé“. Po druhé rozhorčenie nemôže byť „oprávnené“ zo strany osôb, ktoré sa slobodne rozhodli, či film vidieť alebo nie. Po tretie právu na umeleckú slobodu, ktoré je zakotvené v článku 17a Základného zákona, nebola prísúdená dostatočná závažnosť.

45. Súd pripomína, že výklad a aplikácia vnútroštátneho práva je predovšetkým úlohou národných orgánov, najmä súdov (pozri nedávno uverejnený rozsudok Chorrer proti Rakúsku z 25. augusta 1993, séria A, č. 266-B, str. 36, ods. 25).

Je v jurisdikcii súdov v Innsbrucku posúdiť vzťah medzi právom na umeleckú slobodu a právom na rešpektovanie náboženského vyznania, ktoré zaručuje článok 14 Základného zákona. Súdu, podobne ako Komisii, neboli predložené žiadne dôvody, na základe ktorých by mohol rozhodnúť, že rakúske právo nebolo správne aplikované.

C. Posúdenie otázky, či zásahy sledovali „legitímny cieľ“

46. Vláda tvrdila, že odňatie a prepadnutie filmu mali za cieľ „ochranu práv iných“, osobitne práva na rešpektovanie náboženského citenia, a „predchádzanie nepokojom“.

47. Ako Súd zdôraznil vo svojom rozsudku v prípade Kokkinakis proti Grécku z 25. mája 1993 (séria A, č. 260-A, str. 17, ods. 31), sloboda myslenia, svedomia a náboženstva, zakotvená v článku 9 Dohovoru, je jednou zo základných zásad „demokratickej spoločnosti“ v zmysle chápania Dohovoru. Vo svojom náboženskom rozme-

re je jedným z najpodstatnejších prvkov prispievajúcich k vytváraniu identity veriacich a ich predstavy života.

Tí, ktorí sa rozhodnú využiť svoje právo na slobodné prejavenie náboženského vyznania bez ohľadu na to, či patria k náboženskej väčšine alebo menšine, nemôžu rozumne očakávať, že sa nestanú objektom žiadnej kritiky. Musia tolerovať a akceptovať odmietnutie ich náboženského vyznania inými, dokonca i propagovanie doktrín nepriateľských voči ich viere. Otázka spôsobu, akým sa vyjadruje nesúhlas alebo odmietanie viery či náboženských doktrín, však môže vyvolať zodpovednosť štátu, najmä jeho zodpovednosť za zabezpečenie pokojného užívania práva zaručeného článkom 9 tým, ktorí sa hlásia k tejto viere a doktrínam. Skutočne v extrémnych prípadoch môže použitie určitých metód na vyjadrenie nesúhlasu s náboženským vyznaním alebo na jeho odmietnutie viesť k odradeniu jeho zástancov od výkonu ich slobody mať náboženské vyznanie a prejavovať ho.

V rozsudku v prípade Kokkinakis Súd rozhodol, že podľa článku 9 štát môže oprávnené považovať za nevyhnutné prijať opatrenia smerujúce k potlačeniu istých foriem správania vrátane potlačenia šírenia informácií a myšlienok považovaných za nezlučiteľné s rešpektovaním slobody myslenia, svedomia a náboženstva iných (*ibid.*, str. 21, ods. 48). Možno sa oprávnené domnievať, že rešpektovanie náboženského cítienia veriacich, ako ho zaručuje článok 9, je porušené provokatívnym zobrazovaním predmetov náboženského uctievania. Takéto zobrazovanie sa môže považovať za zlomyseľné porušenie ducha tolerance, ktorý takisto charakterizuje demokratickú spoločnosť. Dohovor sa má čítať ako celok, a preto výklad a aplikácia článku 10 v tomto prípade musia byť v súlade s logikou Dohovoru (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Klass a ostatní proti Nemecku zo 6. septembra 1978, séria A, č. 28, str. 31, ods. 68).

48. Sporné opatrenia sa zakladali na § 188 rakúskeho Trestného zákona, ktorý smeruje k potlačeniu správania namiereného proti predmetom náboženského uctievania, ktoré by mohlo vyvolať „oprávnené rozhorčenie“. Z uvedeného vyplýva, že ich cieľom bola ochrana práva občanov proti urážaniu ich náboženského cítienia verejným vyjadrením názorov iných osôb. S prihliadnutím aj na formuláciu rozhodnutí rakúskych súdov Súd pripúšťa, že sporné opatrenia sledovali legitímny cieľ v zmysle článku 10 ods. 2, konkrétne „ochranu práv iných“.

D. Posúdenie otázky, či odňatie a prepadnutie boli „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“

1. Všeobecné princípy

49. Ako Súd už viackrát konzistentne rozhodol, sloboda prejavu predstavuje jednu zo základných zásad demokratickej spoločnosti, jednu z prvoradých podmienok jej pokroku a rozvoja každého. Podľa článku 10 ods. 2 sa sloboda prejavu vzťahuje nielen na „informácie“ alebo „myšlienky“ prijímané priaznivo alebo na tie, ktoré sa považujú za neškodné či bezvýznamné, ale aj na tie, ktoré šokujú, urážajú alebo znepokojujú štát či akúkoľvek časť populácie. Také sú požiadavky pluralizmu, tolerance a slobodomyselnosti, bez ktorých neexistuje „demokratická spoločnosť“ (pozri obzvlášť rozsudok Handyside proti Spojenému kráľovstvu zo 7. decembra 1976, séria A, č. 24, str. 23, ods. 49).

Ako však potvrdzuje samotné znenie článku 10 ods. 2, každý, kto vykonáva práva a slobody ustanovené v odseku 1 tohto článku, preberá na seba „povinnosti a zodpovednosť“. K nim oprávnené môže patriť – v kontexte náboženských názorov a vyznania – i povinnosť vyvarovať sa v čo najväčšej možnej miere prejavov neodôvodnene urážlivých voči druhým, ktoré sú porušením ich práv a neprispievajú k žiadnej forme verejnej diskusie napomáhajúcej pokroku ľudstva.

Z toho vyplýva, že v niektorých demokratických spoločnostiach možno v zásade považovať za nevyhnutné sankcionovať, ba dokonca predchádzať nevhodným útokom proti predmetom náboženského uctievania. To však vždy len za podmienky, že každá uložená „formalita“, „podmienka“, „obmedzenie“ alebo „sankcia“ bude úmerná sledovanému legitímnemu cieľu (pozri už spomínaný rozsudok *Handyside*, *ibidem*).

50. Tak ako je to v prípade „morálky“, nemožno v rámci Európy rozpoznať ani rovnaké chápanie významu náboženstva v spoločnosti (pozri rozsudok Müller a ostatní proti Švajčiarsku z 24. mája 1988, séria A, č. 133, str. 20, ods. 30 a str. 22, ods. 35), možno nájsť rozdielne koncepcie dokonca aj v rámci jednej krajiny. Z toho dôvodu nie je možné dospieť k vyčerpávajúcej definícii toho, čo predstavuje prípustný zásah do výkonu práva na slobodu prejavu, ak je namierený proti náboženskému cíteniu iných. Určitá miera voľnej úvahy pri posudzovaní existencie a rozsahu nevyhnutnosti takýchto zásahov by teda mala byť ponechaná vnútroštátnym orgánom.

Táto miera voľnej úvahy však nie je neobmedzená. Je s ňou spojená kontrola v zmysle Dohovoru, ktorej rozsah sa mení v závislosti od okolností. V prípadoch, ako je tento, kde ide o zásah do výkonu slobôd zaručených v článku 10 ods. 1, kontrola musí byť prísna vzhľadom na dôležitosť týchto slobôd. Nevyhnutnosť akéhokoľvek obmedzenia musí byť presvedčivo stanovená (pozri nedávno uverejnený rozsudok Informationsverein Lentia a ostatní proti Rakúsku z 24. novembra 1993, séria A, č. 276, str. 15, ods. 35).

2. Aplikácia uvedených princípov

51. Námetom pre film, ktorý bol odňatý a prepadol na základe rozhodnutí rakúskych súdov, bola divadelná hra. Prípád prejednávaný pred Súdom sa však týka iba príslušného filmového diela.

a) Odňatie

52. Vláda odôvodňuje odňatie filmu, odvolávajúc sa na jeho povahu, keď útočí proti kresťanstvu, osobitne proti rímskokatolíckej cirkvi. Je toho názoru, že umiestnenie pôvodnej divadelnej hry na pozadie súdneho procesu s jej autorom z roku 1895 v skutočnosti slúžilo na posilnenie protináboženského charakteru filmu, ktorý sa končí násilným a urážlivým odsúdením toho, čo je prezentované ako katolícka morálka.

Navyše v každodennom živote tirolského ľudu zohráva náboženstvo dôležitú úlohu. Podiel veriacich hlásiacich sa k rímskokatolíckej cirkvi, vysoký už v celorakúskom meradle – 78 %, je v prípade Tirolska až 87 %.

Z toho vyplýva, že aspoň v danom čase existovala naliehavá sociálna potreba zachovať náboženský mier. Bolo nevyhnutné chrániť verejný poriadok pred filmom a súdne orgány v Innsbrucku neprekročili v tomto smere svoju mieru voľnej úvahy.

53. Sťažujúca sa organizácia tvrdila, že konala zodpovedne v snahe zabrániť akémukoľvek neoprávnenému útoku. Poukázala na to, že mala v úmysle premietnuť film vo svojom kine, ktoré je prístupné pre verejnosť až po zaplatení vstupného. Okrem toho návštevníkmi tohto kina sú ľudia, ktorí sa zaujímajú o progresívnu kultúru. Navyše v súlade s platnou tirolskou legislatívou osobám mladším ako 17 rokov by vstup do kina nebol umožnený. Z toho vyplýva, že neexistovalo žiadne reálne nebezpečenstvo, že niekto bude proti vlastnej vôli konfrontovaný s rozporuplným dielom.

Komisia s týmto stanoviskom v podstate súhlasila.

54. Súd v prvom rade poukazuje na to, že napriek tomu, že vstup do kina na vzhľadnutie predmetného filmu bol podmienený zaplatením vstupného a dosiahnutím vekovej hranice, film bol široko propagovaný. Verejnosť mala dostatočné informácie o téme a základnom obsahu filmu na to, aby si urobila jasnú predstavu o jeho povahe. Z tohto dôvodu treba plánované premietanie filmu považovať za dostatočne „verejné“ na to, aby sa mohlo niekoho dotknúť.

55. Problém, ktorým sa Súd zaoberá, vyžaduje porovnanie protichodných záujmov v súvislosti s výkonom dvoch základných slobôd garantovaných Dohovorom. Na jednej strane je to právo sťažujúcej sa organizácie šíriť na verejnosti kontroverzné názory a z toho vyplývajúce právo tých, ktorí sa o ne zaujímajú, prijímať ich. Na druhej strane ide o právo iných osôb na riadne rešpektovanie slobody ich myslenia, svedomia a náboženstva. Pritom treba brať do úvahy mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú vnútroštátne orgány, medzi ktorých povinnosti patrí v demokratickej spoločnosti v rámci ich kompetencie aj posudzovať záujmy spoločnosti ako celku.

56. Nariadením odňatia a následne prepadnutia filmu rakúske súdne orgány v súlade s vnímaním tirolskej verejnosti rozhodli, že film predstavuje urážlivý útok na rímskokatolícke vierovyznanie. Z ich rozhodnutí vyplýva, že náležito vzali do úvahy slobodu umeleckého prejavu zaručenú článkom 10 Dohovoru (pozri spomínaný rozsudok Müller a ostatní, str. 22, ods. 33), a článkom 17a Základného zákona, ktorý jej poskytuje osobitnú ochranu. Domnievali sa, že umelecká hodnota filmu alebo jeho príspevok do verejnej diskusie v rakúskej spoločnosti neprevážila nad tým, že film svojimi vlastnosťami útočí na širokú verejnosť nachádzajúcu sa v ich súdnych obvodoch. Súd po vzhľadnutí filmu poukázal na provokujúce stvárnenie Boha Otca, Panny Márie a Ježiša Krista (pozri odsek 16). Nedá sa povedať, že by obsah filmu (pozri odsek 22) nemohol byť podkladom na závery, k akým dospeli rakúske súdy.

Súd nemôže obísť skutočnosť, že rímskokatolícke náboženstvo je náboženstvom drvivej väčšiny obyvateľov Tirolska. Odňatím filmu rakúske orgány konali v snahe zachovať náboženský mier v tejto oblasti a zabrániť tomu, aby sa niektorí cítili neoprávneným a útočným spôsobom dotknutí vo svojom náboženskom cítení. Väčšmi ako medzinárodnému sudcovi prislúcha v prvom rade vnútroštátnym orgánom, ktoré sú na tom lepšie ako medzinárodný sudca, aby posúdili nevyhnutnosť takýchto opatrení so zreteľom na situáciu v danej oblasti v danom čase. Vzhľadom na všetky okolnosti tohto prípadu Súd sa nedomnieva, že rakúske orgány v tomto ohľade prekročili mieru voľnej úvahy, ktorá im prislúcha.

V prípade odňatia filmu teda nebol porušený článok 10 Dohovoru.

b) Prepadnutie

57. Rovnaké odôvodnenie sa vzťahuje aj na prepadnutie filmu, ktoré s konečnou platnosťou potvrdilo právoplatnosť odňatia a podľa rakúskeho práva bolo jeho obvyklým následkom.

Článok 10 nemožno interpretovať ako zákaz vydávať rozhodnutia o prepadnutí vecí vo verejnom záujme, ak ich používanie bolo oprávnené posúdené ako nezákonné (pozri spomínaný rozsudok Handyside, str. 30, ods. 63). Napriek tomu, že prepadnutie filmu natrvalo znemožnilo premietanie filmu kdekoľvek v Rakúsku, Súd sa domnieva, že použité prostriedky neboli neprimerané sledovanému legitímnemu cieľu, a preto rakúske orgány v tomto ohľade neprekročili mieru voľnej úvahy, ktorá im prislúcha.

Z toho vyplýva, že v prípade prepadnutia filmu takisto nebol porušený článok 10 Dohovoru.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

1. *Rozhodol* jednohlasne, že vláda nemohla uplatniť predbežnú alternatívnu námietku;
2. *Zamieta* jednohlasne hlavnú predbežnú námietku vlády;
3. *Rozhodol* šiestimi hlasmi proti trom, že ani v prípade odňatia filmu, ani v prípade jeho prepadnutia nebol porušený článok 10 Dohovoru.

Vyhotovené vo francúzštine a v angličtine a vyhlásené na verejnom pojednávaní v Budove ľudských práv v Štrasburgu 20. septembra 1994.

Herbert PETZOLD
zastupujúci tajomník

Rolv RYSSDAL
predseda

V súlade s článkom 51 ods. 2 Dohovoru a pravidlom 53 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu je k tomuto rozsudku pripojený spoločný odlišný názor pani Palmovej a pánov Pekkanena a Makarczyka.

H. P.

R. R.

SPOLOČNÝ ODLIŠNÝ NÁZOR SUDKYNE PALMOVEJ A SUDCOV PEKKANENA A MAKARCZYKA

1. Je nám ľúto, že sa nemôžeme stotožniť s názorom väčšiny, že nebol porušený článok 10.

2. Súd tu musel čeliť potrebe vzájomne posúdiť dve zdanlivo protichodné práva, ktoré zaručuje Dohovor. V tomto prípade ide bezpochyby o právo na slobodu náboženského vyznania (článok 9), ktorého sa dovoľáva vláda, a právo na slobodu prejavu (článok 10), ktorého sa dovoľáva sťažujúca sa organizácia. Keďže sa v prípade vyskytli obmedzenia práva na slobodu prejavu, náš príspevok sa sústreďuje na otázku, či tieto obmedzenia boli „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“, a teda oprávnené v zmysle článku 10 ods. 2.

3. Ako správne skonštatovala väčšina, odvolávajú sa na známu pasáž z rozsudku Handyside proti Spojenému kráľovstvu (7. december 1976, séria A, č. 24), sloboda prejavu predstavuje jednu zo základných charakteristických črt „demokratickej spoločnosti“. Vzťahuje sa nielen na „informácie“ alebo „myšlienky“ prijímané priaznivo alebo na tie, ktoré sa považujú za neškodné či bezvýznamné, ale *najmä* na tie, ktoré šokujú, urážajú alebo znepokojujú štát či akúkoľvek časť populácie. Nemá význam túto slobodu zaručovať, ak sa má využívať iba v súlade s prijímanými názormi.

Z toho vyplýva, že ustanovenia článku 10 ods. 2, v medziach ktorých sa výnimočne môžu tolerovať zásahy do práva na slobodu prejavu, sa musia interpretovať reštriktívne; miera voľnej úvahy štátu by v tejto sfére nemala byť široká.

Osobitne štátne orgány by nemali mať oprávnenie rozhodovať o tom, či konkrétny výrok svojím charakterom „prispieva k nejakej forme verejnej diskusie napomáhajúcej pokroku ľudstva“. Takéto rozhodnutie by bolo nevyhnutne ovplyvnené predstavou týchto orgánov o „pokroku“.

4. Nevyhnutnosť konkrétneho zásahu na dosiahnutie legitímneho cieľa sa musí dostatočne preukázať (pozri nedávno uverejnený rozsudok Informationsverein Lentia a ostatní proti Rakúsku z 24. novembra 1993, séria A, č. 276, str. 15, ods. 35). O to viac to platí v prípadoch, ako je tento, kde zásah v podobe odňatia má formu predbežného opatrenia (pozri *mutatis mutandis* rozsudok Observer a Guardian proti Spojenému kráľovstvu z 26. novembra 1991, séria A, č. 216, str. 30, ods. 60). Existuje tu nebezpečenstvo, že ak sa takéto opatrenia použijú na ochranu zrejmych záujmov silnej skupiny v spoločnosti, môžu predovšetkým poškodiť mieru tolerance, na ktorej sa pluralistická demokracia zakladá.

5. Súd správne rozhodol, že tí, ktorí vytvárajú, interpretujú, rozširujú alebo vystavujú umelecké diela, prispievajú k výmene myšlienok a názorov, ako aj k osobnej realizácii jedincov, čo je základom demokratickej spoločnosti. Pre štát z toho vyplýva povinnosť nezasahovať nemiestne do ich slobody prejavu (pozri rozsudok Müller a ostatní proti Švajčiarsku z 24. mája 1988, séria A, č. 133, str. 22, ods. 33). Pripúšťame takisto, že bez ohľadu na to, či predmet možno vo všeobecnosti považovať za umelecké dielo alebo nie, tí, ktorí ho prístupujú verejnosti, nie sú preto oslobodení od „povinností a zodpovedností“ z toho vyplývajúcich. Ich rozsah a povaha závisí od situácie a použitých prostriedkov (pozri citovaný rozsudok Müller a ostatní, str. 22, ods. 34).

6. Dohovor výslovne nezaručuje právo na ochranu náboženského cítienia. Presnejšie, takéto právo nie je možné odvodiť z práva na slobodu náboženstva, ktoré v skutočnosti zahŕňa právo vyjadrovať kritické stanoviská k náboženským názorom iných.

Napriek tomu treba pripustiť, že v zmysle článku 10 môže byť „legitímne“ ochraňovať v určitej miere náboženské cítienie niektorých členov spoločnosti pred kritikou a urážkami. Tolerancia má dve strany, a ak sú povolené násilné a urážlivé útoky na povest náboženskej skupiny, demokratický charakter spoločnosti môže byť dotknutý. V dôsledku toho treba tiež pripustiť, že môže byť „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“ určiť hranice verejného prejavovania takejto kritiky a urážok. V takomto rozsahu, ale nie väčšom, súhlasíme s názorom väčšiny.

7. Povinnosti a zodpovednosť osoby snažiacej sa využiť svoju slobodu prejavu možno ohraničiť v miere, akú možno od nej rozumne požadovať, zásahom, ktorý svojím konaním môže spôsobiť iným. Iba v prípade, že neprijme potrebné opatrenia, alebo ak sa tieto opatrenia ukážu ako nedostatočné, môže zasiahnuť štát.

Aj vtedy, keď sa preukáže nevyhnutnosť represívneho zásahu, príslušné opatrenia musia byť „úmerné sledovanému legitímnemu cieľu“. Podľa judikatúry Súdu, s ktorou súhlasíme, tak vo všeobecnosti nebude v prípade, ak bolo k dispozícii iné, menej reštriktívne riešenie (pozri už spomínaný nedávno uverejnený rozsudok Informationsverein Lentia a iní, str. 16, ods. 39).

Potreba represívneho zásahu, ktorý predstavuje úplné zamedzenie výkonu slobody prejavu, môže byť prijateľná len vtedy, ak posudzované správanie dosahuje taký vysoký stupeň urážlivosti a natoľko sa približuje popretiu slobody náboženstva iných, že stráca právo, aby ho spoločnosť tolerovala.

8. Pokiaľ ide o potrebu akéhokoľvek zásahu zo strany štátu v tomto prípade, chceli by sme zdôrazniť rozdiely medzi týmto prípadom a prípadom Müller a ostatní, v ktorom nebolo konštatované porušenie článku 10. Obrazy pána Müllera boli bez obmedzenia prístupné širokej verejnosti tak, že ich mohli vidieť – a skutočne ich aj videli – osoby, ktoré ich považovali za nemiestne.

9. Na rozdiel od obrazov pána Müllera sa mal film premietť platiacim divákom v „umeleckom kine“ určenom relatívne úzkemu publiku so zmyslom pre experimentálne filmy. Je preto málo pravdepodobné, že by sa v publiku našli osoby, ktoré by sa o film špeciálne nezaujímali.

Diváci mali navyše dostatočnú príležitosť vopred sa oboznámiť s povahou filmu. Na rozdiel od väčšiny sa domnievame, že informácie o filme uverejnené sťažujúcou sa organizáciou mali za cieľ upozorniť na kritický postoj filmu voči rímskokatolíckej cirkvi. V skutočnosti boli dostatočne jasné na to, aby umožnili nábožensky citlivým osobám prijať na základe získaných informácií rozhodnutie nenavštíviť filmové predstavenie.

Zdá sa teda málo pravdepodobné, že by v tomto prípade ktokoľvek mohol byť nevedomky konfrontovaný so sporným dielom.

Na základe toho prichádzame k záveru, že sťažujúca sa organizácia konala zodpovedne v snahe obmedziť prípadné škodlivé následky premietania filmu v takej miere, akú možno od nej rozumne vyžadovať.

10. Napokon, ako vyhlásila sťažujúca sa organizácia a vláda to nepoprela, v súlade s tírolským právom bol film pre osoby mladšie ako 17 rokov neprístupný a oznam publikovaný sťažujúcou sa organizáciou túto skutočnosť obsahoval.

Za týchto podmienok môžeme vylúčiť nebezpečenstvo, že by film mohli vidieť osoby, pre ktoré by bol nevhodný vzhľadom na ich vek.

Rakúske orgány teda mali k dispozícii menej reštriktívne riešenie ako odňatie filmu na to, aby predišli akýmkoľvek neoprávneným zásahom, a aj ho skutočne využívali.

11. Nepopierame, že premietanie filmu mohlo zasiahnuť náboženské cítenie niektorých skupín tirolskej populácie. Ale ak berieme do úvahy opatrenia skutočne prijaté sťažujúcou sa organizáciou v snahe ochrániť tých, ktorí by mohli byť dotknutí, ako aj ochranu poskytovanú rakúskou legislatívou osobám mladším ako 17 rokov, domnievame sa, že odňatie a prepadnutie predmetného filmu neboli primerané sledovanému legitímnemu cieľu.